

Bildiri notu | 16 Mart 2020

Korona virüs: Hapiste Sağlık Hizmeti ve İnsan hakları

Zarar vermeme ilkesi, eşitlik, şeffaflık, insanlık: değerler ceza adalet sektörünün korona virüse yanıtını yönlendirmelidir

Bu metin yayınladığı sırada 164.000*'den fazla onaylanmış vakasının olduğu COVID-19 korona virüsü dünya çapında 110 ülkeyi etkisi altına almış ve 6,470 kişinin hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Bu bildiri notunda, COVID-19 salgınının mevcut durumunu, hapisanelerde alınan tedbirleri ve hükümetlere sunulan öneriler ile ceza infaz sisteminde var olan insanlar üzerindeki daha geniş etkilerini değerlendirmekteyiz. Bu metin hapisane personeli de dahil olmak üzere,**

cezaevindeki kişilerin karşı karşıya kaldığı risk göz önüne alındığında, hemen harekete geçilmesi gerektiğini savunmaktadır.

COVID-19'un toplum içinde hızla yayılması durumunda, salgının hapisanelere yayılma endişesi kaçınılmazdır. Bulaşıcı herhangi bir hastalığın patlak vermesi, hapisane nüfusunun kırılabilirliği ve böyle bir ortamda büyük bir salgının ortaya çıkmasının yaratacağı zorluklar nedeniyle hapisaneler için belirli riskler doğurmaktadır. Mahpusların kırılabilirlikleri birçok nedene bağlıdır, ancak özellikle diğer bireylere çok yakın yaşamak (veya çalışmak) zorunlulukları nedeniyle yaşamlarını yetersiz havalandırmanın olduğu aşırı kalabalık ve dar ortamlarda sürdürmektedirler.

Mahpuslar genel nüfusa kıyasla daha kötü sağlık durumuna sahip kişilerdir ve çoğu zaman altta yatan sağlık sorunları vardır. Hijyen standartları genel toplum standartlarının altında olmasının yanı sıra, aşağıda ele alınacağı gibi bazen güvenlik veya altyapı faktörleri, el yıkama veya el dezenfektanına erişim olanaklarını azaltır.

Hapisanelerde ortaya çıkacak olan olası bir korona virüs salgınının hapisane yönetimini gafil avlamaması için, salgın hastalıklar için gerekli acil durum planları - prensip olarak- önceden yapılmamıştır. Devletin, ceza infaz sisteminin içerisinde bulunan kişilere sağlık hizmeti sunması gerekliliği uluslararası insan hakları hukukunun vazgeçilmez bir parçasıdır.

İçindekiler

Zarar vermeme ilkesi, eşitlik, şeffaflık, insanlık: değerler ceza adalet sektörünün korona virüse yanıtını yönlendirmelidir	1
İÇİNDEKİLER.....	2
'ULUSLARARASI ACİL HALK SAĞLIĞI ENDİŞESİ'VE PANDEMİ	3
HAPİŞANELERDE COVID-19: VAKALAR VE TEPKİLER.....	3
VATANDAŞLIK HAKLARI, SAĞLIK HAKKI VE HAPİŞANELERDE COVID-19'UN ÖNLENMESİ ..	4
SAĞLIK HAKKI VE HİJYEN	4
<i>Hapishanedeki kişilerin bakımının denkliliği</i>	<i>5</i>
DIŞ DÜNYAYLA TEMAS	5
<i>Dış dünyayla temasa yönelik her sınırlama ölçülü, zaman sınırlı olmalıdır ve ayrımcı olmamalıdır</i>	<i>7</i>
HAPİŞANELERDE KARANTİNA, İZOLASYON VEYA HAREKET SINIRLANDIRMALARI	7
<i>İzolasyon ve Karantina tedbirleri ölçülü, kanunun verdiği yetkiye dayanarak ve fiilen tecrite sebep olmadan alınmalıdır.....</i>	<i>8</i>
ADİL YARGILANMA VE AVUKATA ERİŞİM HAKKI	8
<i>Önleyici tedbirler kişilerin duruşmalara katılmasına ve avukat görüşlerine izin vermeli</i>	<i>9</i>
HAPSETMENİN İZLENMESİ VE İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE GÖRMEME HAKKI	9
<i>Devletler izleme organlarının hapishaneye erişimini güvence altına almalıdır</i>	<i>10</i>
HAPİŞANE ÇALIŞANLARININ SAĞLIĞI	10
<i>Hapishane idaresi acil durumlarda hapishane çalışanlarına destek vermelidir</i>	<i>10</i>
HAPİŞANE NÜFUSUNU AZALTACAK ACİL TEDBİRLER.....	10
ZARAR VERMEME İLKESİ	10
ACİL TAHLİYELER.....	11
<i>Devletler acil tahliyelere izin veren planlar uygulamalıdır</i>	<i>12</i>
KORONA VİRÜSE İLİŞKİN SUÇLARIN HAPİŞE CEZALANDIRILMASI	12
<i>Masumiyet karinesi ve cezalandırmanın son çare olması</i>	<i>13</i>

* Aksi belirtilmedikçe tüm veriler Dünya Sağlık Örgütü'nden alınmıştır, 16 Mart 2020 tarihinden itibaren geçerlidir.

** Bu bilgilendirme notunda, insanların ceza özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları herhangi bir yere atfen dönüşümlü olarak hapishaneler ve gözaltı tesislerini kullanıyoruz.

'Uluslararası Acil Halk Sağlığı Endişesi' ve pandemi

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), koronovirüs COVID-19 hastalığını dünya çapında yayılan bir pandemi olarak ilan etti.

En fazla vakanın görüldüğü Çin'i, ilk olarak 81.000 vaka tespitinin yapıldığı yer olarak, İtalya, İran, Güney Kore sırasıyla 8.000 ve 24.000 arası vaka ile takip etmektedir. Devletler, DSÖ'nün hastalığın çeşitli biçimlerde daha fazla yayılmasını önlemek için acil önlemler almak üzere harekete geçme çağrısına yanıt vermiştir. Önemli

tedbirler, Çin'deki şehirlerde ve İtalya durumunda, bütün ülkede seyahat ve hareket kısıtlamalarına neden oldu. 12 Mart'tan itibaren, birçok hükümet, 1000'den fazla insanın bir arada toplanmasının engellenmesinden, salgının olduğu bölgelerden seyahat ettikten sonra kişileri tecrite alınmasına veya kişilere kendilerini kişisel-karantinaya almalarını tavsiye etmesine, seyahatleri iptal etmeyi ve sınırları kapamaya kadar çeşitli önlemler aldı.

Hapishanelerde COVID-19: vakalar ve tepkiler

Bugüne kadar iki ülke gözaltı yerlerinde COVID-19 vakalarını doğruladı. Gözaltına alınan kişilerin veya bu tür tesislerde çalışan personelin hastalığa yakalanmalarını ya da yayılmasını önlemek için atılacak birçok adım açıklandı.

Çin'de hapishanelerde 500'den fazla vaka olduğu doğrulandı. Yetkililer, uzman bir hastane kurduklarını ve test için hapishanelere teftiş ekipleri gönderdiklerini aktardılar. Rencheng'deki (230 davanın teyit edildiği) kadın hapishanesi yöneticisi görevden alındı. Shandong eyaletinde beş yetkili daha ve eyalet adalet bakanlığı parti sekreteri görevden alındı.¹

İran hapishanelerinde en az 8 kişinin COVID-19 kaptığına dair bazı raporlar bulunmaktadır.² Hükümet 70.000 kişinin salgını önlemek amacıyla geçici olarak hapishanelerden çıkarıldıklarını duyurdu.

Salıverilme koşulu olarak kişilerin COVID-19 negatif, kefalet bedelini ödemiş ve altta yatan sağlık sorunları olması gerekmektedir.³ Kefaletin ne kadar olduğu bu durum için belirsizdir.

BM'nin İran'da bulunan insan hakları Özel Raportörü hükümeti siyasi mahpusları denetimli serbestlik kapsamında geçici olarak tahliye etmediklerini ve bu kapsamın sadece beş yıldan az hüküm alan mahpuslar için olmasını ve böylelikle protestolara katılanların birçoğunun hariç tutulduğunu eleştirdi. Raportör: Çifte vatandaşlığı olanlar ve yabancı uyruklular eğer [korona virüs] kapmadılarsa da koşullardan dolayı epeyce endişeliler, dedi. Daha önceki bir açıklamada da Özel Raportör 'aşırı kalabalık, kötü beslenme ve hijyen eksikliğinin' mahpusların sağlığı için çok riskli olduğu aktarmıştı.⁴

¹ 'China finds spike in coronavirus cases in jails, officials fired', başlıklı 21 Şubat 2020 tarihinde yayınlanan haber: <https://www.reuters.com/article/us-china-health-jails/china-finds-spike-in-coronavirus-cases-in-jails-officials-fired-idUSKBN20F0GR>.

² 'Political Prisoners Excluded from Mass Release as COVID-19 Spreads', 6 March 2020, available at <https://iranhumanrights.org/2020/03/political-prisoners-excluded-from-mass-release-as-more-inmates-exhibit-covid-19-symptoms/>.

³ 'Coronavirus: Iran temporarily frees 54,000 prisoners to combat spread' başlıklı, 3 March 2020 tarihinde yayınlanan haber: <https://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-51723398>.

⁴ 'UN urges Iran to free political prisoners amid coronavirus spread', başlıklı 10 March 2020 tarihinde yayınlanan haber: <https://www.aljazeera.com/news/2020/03/urges-iran-free-political-prisoners-coronavirus-spread-200310184750920.html>.

Vatandaşlık hakları, sağlık hakkı ve hapisanelerde COVID-19'un önlenmesi

Sağlık hakkı ve hijyen

Uluslararası insan hakları hukuku gereğince her insanın erişilebilir en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına ulaşma hakkı vardır. Bir devlet, bir bireyi özgürlüklerinden mahrum ettiğinde, Birleşmiş Milletler Nelson Mandela kurallarınca belirlenmiş olan asgari düzeyde tedavi standartları göz önünde bulundurularak tıbbi tedavi sağlanmalı hem fiziksel hem de zihinsel sağlığını ve esenliğini korumak ve teşvik etmek için özen gösterilmelidir.⁵ Tedavi etme görevi önemlidir, çünkü mahpusların sağlıklarını iyi hale getirmek ve korumak için yetkililere güvenmekten başka alternatifleri yoktur.

Hapisteki insanlar genellikle yoksul ve ötekileştirilmiş arka planlardan gelmektedirler, bulaşıcı hastalıklara ve yetersiz beslenmeye maruz kalabileceklerinden ötürü de kaliteli sağlık hizmetlerine erişimleri sınırlı olacaktır. Bazı mahpuslar sağlıklarını ihmal etmiş olabilirler ve özellikle kırsal veya uzak bölgelerden geldikleri takdirde hapisaneye girmeden önce kalifiye bir doktor tarafından tedavi edilmemiş olabilirler.

Hapishanelerde bulaşıcı hastalıkların özellikle tüberküloz enfeksiyon oranlarının toplumdakinden 10 ila 100 kat daha yüksek olması endişe vericidir. Hapisteki insanların HIV ile yaşama olasılığı genel popülasyondaki yetişkinlerden beş kat daha fazladır ve UNAIDS tarafından yapılan açıklamada AIDS salgınına karşı yapılan çalışmalarda hapishanelerdeki nüfus geçmişten bu yana ihmal edilmiştir. Çalışma odağı⁶ hapishanelerde sağlık hizmeti olan Global Prison Trends 2019'da belirtildiği gibi,

hastalığın bulaşması aşırı kalabalık tesislerde yaygındır ve hem mahpusların hem de personelin hayatını riske sokmaktadır.

Nelson Mandela Kuralları sağlık hizmetlerinin eşdeğerini gerektirir--yani hapisane ortamlarında sağlık hizmetlerinin sağlanması toplumdaki mevcut standartlarla aynı olmalıdır. Ancak uygulamada hapisanedeki birçok kişinin aldığı sağlık hizmeti, toplumda mevcut olandan daha düşük bir standarttır ve mahpusların bazıları hiç tedavi görmemektedir.

COVID-19 pandemisinin en çok endişe yarattığı bölge ise gözaltı sürecinde bulundurulmuş yerlerde oluşan sağlıksız koşullardır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından verilen temel koruyucu önlemler bu kapsamda açıklanmıştır. Bunlar iki temel bileşen içerir: ellerinizi sık sık yıkamak ve diğer insanlardan uzak durmak. Ayrıca ateş, öksürük veya solunum güçlüğü durumunda erken tıbbi yardım alma ve bilgi sahibi olma önerilir.

Toplumdaki çoğu insan için bunlar uygulanması nispeten kolay eylemlerdir. Ancak, mahpuslar sağlık haklarını kullanabilmeleri için devlet yetkililerine ihtiyaç duymaktadırlar.

Örneğin, Arizona (**ABD**) Ceza İnfaz Departmanının uygun önleyici tedbirler almadığı ve hapisane koşullarının 'kalabalık, pis, havalandırılmamış yurtlar, çadırlar ve kronik sağlık durumundaki yaşlı ve zayıf

⁵ Nelson Mandela Kuralları hakkında daha fazla bilgi için: <https://www.penalreform.org/issues/prison-conditions/standard-minimum-rules/>.

⁶ Global Prison Trends 2019, <https://www.penalreform.org/resource/global-prison-trends-2019/> adresinden erişilebilir.

erkekleri barındıran Quonset kulübeleri olduğu bildirilmektedir.⁷

Hijyen sağlamak için suya erişim, güvenlik nedenleri veya her bir hücrede veya yatakhane musluk sağlayacak altyapı eksikliği nedeniyle sınırlı olabilir. Sabun, insanların alıkonulduğu yerlerde sık sık tedarik edilemez. El dezenfektanı

hapishanelerin çoğunda mevcut değildir ve genellikle alkol içeriği nedeniyle yasaklanmış olarak kabul edilir. Kelepçeli insanlar öksürürken ağızlarını kapatamazlar.

Dahası, hapishanedeki kişilerin COVID-19'un patlak vermesi ve hapishane sisteminin sahip olabileceği herhangi bir plan hakkında bilgi sahibi olmadığı söyleniyor.

Hapishanedeki kişilerin bakımının denkliği

COVID-19 şüphesinde veya doğrulanmış vakalarda, hapishanedeki kişiler özelleştirilmiş sağlık hizmetine uygunsuz zorluklarla karşılaşmadan derhal erişebilmelidir. Hapishane idareleri toplum sağlık hizmetleri ile diğer sağlık hizmeti sağlayıcılarıyla yakın bağlar geliştirmelidir. Bu bağlar BM Nelson Mandela Kuralları'nda belirtildiği gibi bakımın denkliğini güvence altına alma amacı için önemlidir. Hapishanedeki yaşlı ve hasta kişiler için erken tahliye programları, COVID-19'a ilişkin özel riskleri düşünüldüğünde, uygulanmalıdır.

Dış dünyayla temas

Hapishanelerde ve diğer kapatılma mekanlarındaki yetkililerin COVID-19 salgınının bu mekanlarda başlamaması için aldıkları en yaygın tedbir, hapishanedeki kişilerin yakınlarının veya hukuki temsilcilerinin ziyaretlerinin sınırlanması yoluyla dışarıyla temasın sınırlanması oluyor.

İtalya'da İnfaz İdaresi ülke genelindeki salgının hapishaneleri etkilemesini önlemek için çeşitli genelgeler yayınlayarak bazı tedbirler aldı. Başta bunlar 'kırmızı bölge'de (o sırada İtalya'nın kuzeyindeki bir bölgeden ibaret olan) yer alan hapishanelerden veya bu hapishanelere kişilerin naklinin durdurulmasını içeriyordu. Ayrıca bu bölgeden gelen herhangi bir kişinin hapishanelere girişi yasaklandı ve ilgili ziyaretlere ve faaliyetlere ilişkin hapishane idareleri bilgilendirildi.

Yüz yüze ziyaretlerin internet veya telefon üzerinden görüşmelerle değiştirilmesi kararı ise tek tek hapishane idarelerine bırakıldı. Bazı hapishaneler, o sırada salgının görüldüğü ülkenin kuzeyindeki 'kırmızı bölge'den uzak olan birçoğu da tüm ziyaretleri yasaklamaya karar verdi. Diğer hapishaneler ise daha az sıkı tedbirler olarak ziyaretçileri taramadan geçirdi ve gerektiğinde bazı ziyaretleri sınırladı. Hapishanelerdeki kişilerin ve aile üyelerinin ziyaretlerin durumuna dair bilgilendirilmemesi düşünüldüğünde yetkililerin iletişim eksikliği olduğu söylenebilir.

İtalya'daki durum, vaka sayısının artması ve salgının kuzeydeki 'kırmızı bölge'nin dışına taşmasıyla daha da ciddileşti ve buna müteakip 8 Mart 2020'de tüm hapishane ziyaretleri yasaklandı ve tüm topluma yeniden kazandırma faaliyetleri durduruldu. 8-9 Mart tarihlerinde ülke çapında 27

⁷ "Avukatlar, Mahkumlar, Düzeltme Görevlileri Arizona Hapishanelerinin Coronavirus İçin Hazır Değil' Diyorlar, 14 Mart 2020,

<https://kizz.org/content/1485691/attorneys-inmates-correctional-officers-say-arizona-prisons-not-ready-coronavirus>.

hapishanede isyanlar ve eylemler başladı. Reviri basan yedi mahpus metadon doz aşımından hayatını kaybetti.

Her ne kadar yetkililer durumu kontrol altına almayı başarsa da İtalyan mahpus hakları sivil toplum örgütü Antigone mahpusların tahliyesi için çağrı yaptı (ev hapsi ve denetimli serbestlik yolları kullanılarak). COVID-19'un hapishanelerde yayılmasını engellemek için alınan tedbirlerin; sıkışık, aşırı kalabalık tesislere uygulandığında zaten gergin olan durumda bardağı taşıran damla olduğuna dikkat çektiler.

Diğer ülkelerde hapishane ziyaretleri daha baştan yasaklandı veya bir biçimde sınırlandı. 33 vakanın tespit edildiği **Filipinler**'de hapishane ziyaretleri 11 Mart'tan itibaren bir haftalığına yasaklandı ve **Macaristan** (12 vaka tespit edilmişti) ise ziyaretlerde fiziki teması yasakladı. 69 tespit edilen vakası olan **Kuveyt** de hapishane ziyaretlerini yasakladı. **Hollanda** ise 13 Mart 2020'de çoğu kamusal alanın kapatılıp, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının sınırlandırılmasının ardından özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocuklar hariç hapishane ziyaretlerini yasakladı.

Hapishanedeki kişilerin dışarıyla temasını sınırlamak için alınan tedbirlerin bazıları kimi kategorilere yönelik ayrımcı muamele kapsamındaydı. Örneğin **İsrail** (39 tespit edilmiş vakası olan) İç Güvenlik Bakanı, hapisteki Filistinli kişilere veya 'güvenlik mahpuslarına ziyaretleri askıya aldı. **Macar** yetkililer, hapishanelere yabancı uyruklu yakınların ziyaretlerinin "özel denetime" tabi olduğunu duyurdu.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 52 New York Eyalet Hapishanesi'ne ziyaretçilere yönelik

yeni bir tarama protokolü uygulaması şartı kondu, bu protokol hastalığa, semptomlara, ülke dışı seyahate ve herhangi bir aile üyesinin bu durumlarına ilişkin sorular içeriyordu. Yetkililer "ailenin ve arkadaşların sevdiklerini ziyaret etmesini, normal ziyaret sürecine olası en az aksamayla, güvence altına almaya kendilerini adadıklarını" ifade etti.⁸

İrlanda Hapishane Hizmetleri ziyaret protokollerini güncelledi ve geçici sınırlamaları internet üzerinden kamuya duyurdu. Sınırlamalar mahpus başına haftada bir ziyareti ve ziyaret başına iki yetişkini içeriyordu.

İngiltere ve **Galler**'de Majestelerinin Hapishane ve Denetimli Serbestlik Hizmeti 13 Mart 2020'de 'hapishanelerin mümkün olduğu sürece asgari aksama ile olağan şekilde işlemesi' üzerine bir rehber yayınladı.⁹

⁸ New York Eyaleti İnfaz ve Topluluk Denetimi Dairesi Basın Duyurusu, erişim için: <https://doccs.ny.gov/doccs-increased-screening-protocols-covid-19-visitors-facilities>

⁹ Birleşik Krallık Adalet Bakanlığı ve Majestelerinin Hapishane ve Denetimli Serbestlik Hizmetleri tarafından yayınlanan rehber, 13 Mart 2020, erişim: <https://www.gov.uk/guidance/coronavirus-covid-19-and-prisons>.

Dış dünyayla temasa yönelik her sınırlama ölçülü, zaman sınırlı olmalıdır ve ayrımcı olmamalıdır

Hapsedilmiş kişilerin yüz yüze ve temas içeren ziyaretlerinin sınırlandırılması tesislerde COVID-19'un yayılmasını önlemek için meşru olabileceği de, böylesi tedbirleri alan yetkililerin karar alma mekanizmalarının kapsayıcı ve şeffaf olması gerekir. Sınırlama halinde salgını önleme (veya buna cevap verme) amacıyla orantılı olmalıdır. Temaslı ziyaretler dış dünya ile temas kurmanın telefon, e-posta veya görüntülü konuşma gibi diğer seçeneklerinin artırılmasıyla değiştirilmelidir.

Ziyaret sınırlamaları kararları alınırken hapsedilmiş kişilerin akıl sağlığı için bunları hayatı olduğu ve şiddeti azaltabileceği göz önüne alınmalıdır. Bir çok ülkede ziyaretçilerin yemek, içecek, temizlik malzemeler ve ilaç getirmesi yayındır. Dahası avukat ziyaretlerinin sınırlandırılması anksiyete seviyesini artırabilir ve adil yargılanma hakkının sınırlandırılması ile sonuçlanabilir. Bakım verenler için çocuklarından ayrılma hem bakımvereni hem de çocuğu veya çocukları çok farklı şekillerde etkileyebilir

Etkilenebilecek herkes her karardan açık bir iletişim yoluyla böylesi kararların gözden geçirilmesi veya kaldırılması süresi ve sınırları da kapsayacak şekilde bilgilendirilmelidir.

Hapishanelerde karantina, izolasyon veya hareket sınırlandırmaları

COVID-19'un hapishanelerde yayılma riski göz önüne alınarak hapishane yetkililerinin hem mahpusları hem de çalışanları etkileyecek şekilde tesislerin tamamını veya bir kısmını karantinaya aldığı vakalar ortaya çıktı. Bilinen COVID-19 vakalarının olduğu yerlerde hapishanedeki kişilerin izole edilmesi ve hareketlerinin sınırlandırılması da bazı yetkililer tarafından tavsiye edildi.

İngiltere'de bir mahpusun hastalanması üzerine çıkan panik nedeniyle hapishanenin bir bölümünün karantina altına alınmasıyla korona virüs hastası ile teması olmuş mahpusların tekli konaklayacak şekilde izole edilmesi gerektiği tavsiyesi yapıldı.

Kanada'da bir mahpusun COVID-19 teşhisi konmuş biriyle daha önce temas olduğunu söylemesinin ardından Saskatoon İnfaz Merkezi'ndeki yaklaşık 160 kişi karantinaya

alındı. Saskatoon İnfaz Merkezi'nin 13 yaşam alanından 6'sının karantinası 158 kişiyi etkiledi.¹⁰

Karantinalar cezasının infazının yeni başlayacak kişilerin gelişine de uygulanabilir. **Hindistan**'ın bir güney eyaleti olan ve 14 vakanın tespit edildiği Kerala'da hapishaneler yeni gelen mahpusların karantinaya alınmasına karar verdi.

Yeni Zelanda'da Waikeria Hapishanesinde karantina tedbiri alındı. Yalnız COVID-19 testlerinin negatif sonuçlanmasıyla derhal kaldırıldı.¹¹

Kişilerin sağlığı için, bireylerin karantinaya alınması veya izole edilmesi meşru olsa da genel hapishane nüfusundan her tür zorla ayırmanın hukuki bir yetkiye dayanması gerekir.

¹⁰ "Korona virüs: Muhtemel COVID-19 bağı sebebiyle Saskatoon Tutukevindeki mahpuslar karantinada", 11 Mart 2020, erişim: <https://globalnews.ca/news/6662877/coronavirus-inmate-saskatoon/>.

¹¹ Korona virüs: Waikeria Hapishanesi'nde şüpheli ortadan kalktı', 12 Mart 2020, erişim: <https://www.stuff.co.nz/national/health/coronavirus/120241017/coronavirus-precautionary-measures-stop-waikeria-prison-visits>.

Bazı durumlarda karantina veya izolasyon, tecrit anlamına gelebilir (BM Nelson Mandela kurallarına göre mahpusların günde 22 saat veya daha fazla olarak anlamlı insan teması olmadan tutulması olarak tanımlanır)¹². Bu kurallar tecritin sadece olağanüstü durumlarda, son çare olarak, olası en kısa süre için, bağımsız denetime açık ve sadece yetkiyi haiz uygun makamın kararıyla uygulanmasını gerektirir.

İzolasyonun gerekli olduğu durumlarda yetkililer kişilerin anlamlı insan temasından faydalanabileceği bir düzen kurmalıdır. İzole edilen kişiler olabildiğince dışarıyla bağlantı

kurabilmeli, topluma yeniden kazandırma faaliyetlerine katılabilmeli ve diğer kişilerle sosyalleşebilme araçlarına tam olarak erişebilmelidir.

Hapishane yetkililerinin alacakları tedbirlerde, acil bir durumda da olsa, izolasyonun hapishanedeki kişilerde endişeyi ve güvensizliği arttırarak şiddete yol açabileceğini ve gözetim altındakilerin akıl sağlığını etkileyebileceğini göz önünde bulundurması gerekir. Bu sebeple tamamen yasaklayan tedbirlerden kaçınılmalı veya bunlar sadece daha kişiselleştirilmiş ve bağımsız tıbbi değerlendirmeye kadarki zaman için uygulanmalıdır.

İzolasyon ve Karantina tedbirleri ölçülü, kanunun verdiği yetkiye dayanarak ve fiilen tecrite sebep olmadan alınmalıdır

Hapsedilmiş herhangi bir kişiyi karantinaya alma veya izole etme kararı bağımsız tıbbi değerlendirme sonucunda riskle ölçülü olarak alınmalıdır. Bu değerlendirme ilgili kişilerle şeffaf olarak paylaşılmalıdır. Üstüne bu tıbbi değerlendirme alınan tedbirin zaman sınırlı olmasına imkân sağlamalıdır. Karantina kararları, hapishane idaresinin salgının yayılmasını engellemek veya buna cevap vermek için başka seçeneği olmadığında alınmalıdır.

İzolasyon veya karantina sırasında şartlar ve düzen en azından BM Nelson Mandela kurallarına uymalıdır. Karantina veya izolasyon sırasında hapishane idaresi; yiyecekler, içecekler, temizlik malzemeleri, ilaçlar ve dış dünyaya ilişkin açık ve doğrudan iletişim kurmalıdır.

Adil yargılanma ve avukata erişim hakkı

Hapishanelere erişimi engelleyen tedbirler ve karantinalar hapishanedeki kişilerin duruşmalara katılmasına, şartlı tahliye heyetleriyle görüşmesine veya avukatlarıyla görüşmesine, ki tutuklu kişiler için bu özellikle önemlidir, engel olabilir.

İsrail’de Moskova Hapishanesi’nde test sonuçları gelene kadar tüm girişler ve çıkışlar

kapatıldı. Hapishane, tutukluları mahkemeye götürmeyeceğini belirtti.

New York’ta (ABD) Metropolitan İnfaz Merkezi’ndeki mahpusların eğer vücut ısıları yüksekse mahkemelere kabul edilmeyeceklerine mahkemeler karar verdi.¹³ Washington eyaletinde (ABD), Tacoma’daki ve Seattle’daki federal mahkemeler jüri

¹² Bkz. BM Nelson Mandela Kuralları üzerine Kılavuz Belge, Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları için OSCE Ofisi(ODIHR) ve Uluslararası Ceza Reformu, 2018.

¹³ ‘Korona Virüs: New York’ta bir federal hakim mahpusların vücut ısılarının ölçülmesine hükmetti’, 9 Mart 2020, erişim: <https://www.msn.com/en-us/news/crime/coronavirus-federal-judge-in-ny-orders-inmates-to-get-temperatures-checked/ar-BB10SB9M>.

duruşmaları korona virüs sebebiyle erteledi.¹⁴

Çoğu ceza yargılamasının ertelendiği İtalya'da diğer mahpuslara COVID-19'un yayılmasını önlemek için, adil yargılama güvencelerine dair endişe veren şekilde duruşmalar tutuklu sanıkların olmadığı kapalı mahkemelerde yapılacak. Hiçbir sağlık tedbiri avukatla görüşme sınırlamalarını, hiçbir şartta meşru kılmaz. Eğer hapishane idaresi avukatların tesislere erişimi olmaması gerektiği kanıdaysa, avukatların müvekkilleriyle internet veya telefon

üzerinden bir engelle karşılaşmadan görüşebilmelerini güvence altına almalı.

Mahkemelere ve avukatlara erişimi topluca yasaklayan tedbirler kabul edilemez. Bu tedbirler, hükümleri azaltılabilecek mahkumlar veya tahliye olabilecek tutuklular COVID-19 salgını süresinde hapisshanede bulunmak gibi bir ciddi sonuca katlanmak zorunda bırakır. Dahası ceza adaleti süreçlerini durdurmak veya yavaşlatmak daha çok insanın hapsedilmesiyle sonuçlanarak aşırı kalabalıklaşmayı arttırır ve bu da hapishane yetkilileri üzerindeki baskıyı arttırır.

Önleyici tedbirler kişilerin duruşmalara katılmasına ve avukat görüşlerine izin vermeli

Kolluk güçleri, hapishaneler, şartlı tahliye heyetleri ve mahkemeler herhangi bir kimseye COVID-19 bulaşmaması için tüm uygun önlemleri almalıdır. Ceza adaleti organlarının çalışmaya devam etmesini güvence altına almak için uzaktan duruşmalar veya atamalar gerçekleştirmeli ve/veya yüz yüze süreçler için gerekli koruyucu ekipman sağlanmalıdır. Herhangi bir sınırlayıcı tedbir -ki o da gerekirse- kişiye özgü ve bağımsız tıbbi bulgulara dayalı olmalıdır. Toplu sınırlayıcı tedbirler adil yargılanma ve avukata erişim hakkı ilkeleriyle bağdaşmaz.

Hapsetmenin izlenmesi ve işkence ve kötü muamele görmeme hakkı

Yakınların ve avukatların temasının sınırlanmasına ek olarak, yetkililer genel olarak hapsetme mekanlarına her tür erişimi engelleyerek izleme organlarının üyelerini de engellemiş olurlar. Acil durumlarda, bağımsız organların hapsetme tesislerindeki gelişmeleri izleme yetisi karantinanın, istismanın, işkencenin veya kötü muamelemin önlenmesinde önemli bir rol oynar.

İzleme organlarının ziyaretleri sadece istisnai olarak sınırlanabilir. Bu istisnalar işkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'nin (OPCAT) ek ihtiyari protokolünde şu şartlar için öngörülmüştür (mad.14/2): 'Belirli bir

hapsetme mekanının ziyaret edilmesine yalnızca milli güvenlik, kamu güvenliği, doğal afet ya da ziyaret edilecek yerdeki ciddi düzensizlikten kaynaklanan ivedi ve zorlayıcı sebeplerin böyle bir ziyareti geçici olarak engellediği sebebiyle karşı çıkılabilir.

Birleşmiş Milletler İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi'nin Birleşik Krallık Ulusal Önleme Mekanizmasına COVID-19 bağlamında verdiği tavsiyede vurgulandığı gibi 'genel olarak ziyaretlerin gerçekleşmemesi gereğinin sebebi değil, bir ziyaretin belirli bir yerde belirli bir zamanda gerçekleşmemesinin kendine özgü sebebi olması gerekir.'¹⁵

¹⁴ 'Korona virüs salgını sebebiyle Washington'ın batısındaki federal jürili duruşmaları iptal etti', 6 Mart 2020, erişim: <https://www.thenewstribune.com/news/local/article240974361.html#storylink=cpy>.

¹⁵ İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesinden Birleşik Krallık Ulusal Önleme Mekanizması'na Korono virüsüne ilişkin zorunlu karantinaya dair tavsiye, 27 Şubat 2020, erişim: <https://icva.org.uk/advice-from-the-spt-to-the-uk-npm-regarding-compulsory-quarantine-for-coronavirus/>.

Dahası, izleme organları devletin idare ettiği kapatma mekanlarının tamamına ilişkin olduğundan karantina mekanları da onların yetki alanındadır.

Devletler izleme organlarının hapisaneye erişimini güvence altına almalıdır

Kimi önleyici tedbirler meşru olsa da COVID-19 salgını sırasında hapsedme mekanların izleme organları tarafından erişilmemesini gösteren bir delil yoktur. Devletler, İşkencenin Önlenmesi Ek İhtiyari Protokolü'nde öngörülmüş ilkelere, eğer imzalıdılarsa hukuki yükümlülükleri olarak ve imzalamadıysa bir rehber olarak, uymalıdır .

İzleme organlarının erişimi işkencenin ve diğer kötü muamelenin önlenmesinde olmazsa olmaz bir güvencedir. İnsan hakları ihlallerinin gerçekleşmesini önlemekle beraber kötü muamelenin bildirilmesi ve buna karşı harekete geçilmesi imkanlarını da sağlar.

Hapishane çalışanlarının sağlığı

İnsanların tutulduğu herhangi bir hapsedme tesisinde, çalışanların güvenliği sağlanması ve denetledikleri kişilerin ihtiyaçları karşılanması gereklidir. Tesisin tamamı veya bir kısmı kilitlendiğinde veya karantinaya alındığında hapisane çalışanlarının da kalması gerekebilir.

Hapishane çalışanlarının iyi olmadıklarında maddi ihtiyaçları sebebiyle hapsedme tesisine gelmelerinin önüne geçmek için, onların ücretli izinleri olması gereklidir.

Dahası, COVID-19'dan etkilenmiş hapsedme mekanlarında çalışanların yakınlarının bilgilendirilmesi çok önemlidir.

Hapishane idaresi acil durumlarda hapisane çalışanlarına destek vermelidir

COVID-19 salgını sırasında çalışanların işlerinin planlanmasında hapisane idaresi proaktif davranmalıdır, acil önlem planlarını paylaşmalı ve çalışanların yakınlarına destek hizmetleri sağlamalıdır. Sağlık hizmetlerinin sağlanması ve temizlik önlemlerinin artırılması çabaları önceliklendirilerek tüm çalışanlara özel eğitim verilmelidir.

Hapishane nüfusunu azaltacak acil tedbirler

Zarar vermeme ilkesi

Ceza Adaleti sistemleri COVID-19'la hızlı gelişen duruma uyum sağlamak için kapatma mekanlarındaki insanların sayısını azaltacak tedbirler almalıdır. Bu tedbirler arasında; gereksiz tutukluluğu ve bireylerin -özellikle

de şiddetsiz ve ufak suçlar için- hapis cezalarını azaltmak sayılabilir.

Seattle'da (WA, ABD) bölge başsavcılığı sadece ciddi şedit vakalar için iddianame

hazırladıklarını açıkladı.¹⁶ Boston'da (MA, ABD) savcılar sanıkların gözaltında olmadığı ceza davalarında 60 günlük ek-süre talep ettiler.¹⁷

Ceza Adaleti sistemleri nasıl işlediklerini zarar vermeyi önleyecek şekilde uyarlamalıdır. Aksi

Acil tahliyeler

Hapishanelerin aşırı kalabalık olması bulaşıcı hastalıkların salgına dönüştüğü her hal için yüksek risk taşır. Günümüzde 124'ten fazla ülkeden çeşitli hapishaneler azami kapasitelerini aşmıştır. Olağan zamanda hapishanelerin aşırı kalabalıklaşması kişilerin kendi arasındaki şiddete, hapis sırasında daha yüksek ölüm oranlarına ve uygun sağlık hizmetlerine erişememeye sonuçlanır.

12 Mart'ta birisinin test sonucunun pozitif gelmesi ihtimalinde COVID-19'un yayılmasını engellemek için; Ohia Cuyahoga Kasabası'ndaki hakimler, savcılar ve şerif kasaba tutukevindeki tutukluların tahliye edilmesi için toplu duruşmalar düzenlemeye başladı.¹⁸

İrlanda Hapishane Hizmetleri, kamu güvenliğine uygun olmayan bir risk barındırmadığı düşünülen kişilerin geçici tahliyesi de dahil olmak üzere, hapsedilmiş kişilerin sayısını azaltmak için alınacak 'arizi tedbirler'i değerlendiriyor.

Acil durumlarda, aşırı kalabalıklaşma hapishane idaresini fazlasıyla zorlar. Aşırı kalabalıklaşma hapishanedeki kişilerin ve hapishane çalışanlarının mahpuslara yönelik istismarıyla ve şiddet göstermesiyle

halde hapsedilmiş savunmasız kişilerin COVID-19'a maruz kalma sebebiyle uzun süreli ve muhtemelen geri dönüşü olmayan sonuçlarıyla karşı karşıya kalma tehlikesi vardır.

sonuçlanabilir. Dahası aşırı kalabalıklaşma bir devletin COVID-19 salgınında da olduğu gibi, acil sağlık durumlarında sağlık hizmeti sağlama yükümlülüğünü yerine getirmesini de ciddi bir şekilde zora sokar.

Bu sebeple de acil durum sebebiyle hapishane çalışanlarının ve hapishanedeki kişilerin geri dönüşü olmayan sağlık sorunlarıyla karşılaşmaması veya ölmemesi için hapsetme mekanlarındaki kişilerin sayısının azaltılması hayati önem taşır. Ama ne yazık ki böylesi acil tahliyeler genelde afetlere ilişkin planlanmış tedbirler arasında yer almaz. Ufak veya şiddet içermeyen suçlardan tutuklu tüm kişilerin dosyaları tekrar incelenmelidir. Kaçma riski, delil karartma riski az olan, topluma tehditi düşük olan herkes için tutukluluğun alternatifleri değerlendirilmelidir. Kefalet sistemi olan ülkelerde, yetkililer sadece istisnai durumlarda tutuklama tedbirini kullanarak kefalet sistemini durdurmalıdır. Günümüzde dünyadaki hapishane nüfusunun yaklaşık yüzde otuzu daha hüküm giymemiş tutuklulardan oluşmaktadır.

Bu sayılanlara uygun olarak **Hollanda** kısa süreli hapis cezası için bir hapishaneye teslim olması gereken kişilerin bu süre boyunca çağrılmayacaklarını duyurdu.¹⁹

¹⁶ Mahkemelerimiz ve Tutukevlerimiz İnsan Hayatlarını Tehlikeye Atıyor', 13 Mart 2020, erişim: <https://www.nytimes.com/2020/03/13/opinion/coronavirus-courts-jails.html>.

¹⁷ 'Artan Sağlık Endişeleri Sebebiyle Bölge Başsavcısı Rollins Derhal Alınması Gereken Adımları Öneriyor', 12 Mart 2020, erişim: <https://www.suffolkdistrictattorney.com/press-releases/items/2020/3/12/district-attorney-rollins-proposes-immediate-steps-amid-rising-health-concerns>.

¹⁸ 'Korona virüsü endişeleri sebebiyle Ohio'da bir kasaba tutukevi nüfusunu azaltmak için toplu duruşmalar düzenliyor', 12 Mart 2020, erişim: <https://www.correctionsone.com/coronavirus-covid-19/articles/ohio-county-to-hold-mass-plea-hearings-to-reduce-jail-population-over-coronavirus-concerns-ZhEvvkxZ5tpo3Tv/>

¹⁹ 'DJI trefit preventieve corona-maatregelen', 13 March 2020, erişim: <https://www.dji.nl/pers-media/nieuws/2020/dji-trefit-preventieve-corona-maatregelen.aspx>.

İngiltere'de ise 'bakanlar risk altındaki savunmasız mahpusların tahliyesi ihtimalini hala bir seçenek olarak görse de hükümetin ilk yaklaşımının cezalarını yatmaları gerektiği' yönünde olduğu belirtildi.²⁰

COVID-19'un yayılmasına ilişkin ciddi sonuçları önlemek için risk gruplarının özellikle de yaşlıların, akıl hastalarının ve kronik sağlık sorunları olanların tahliyesi

derhal değerlendirilmelidir. Buna ek olarak şedit olmayan veya ufak suçlardan hüküm giymiş kişilerin, özellikle de uyuşturucuya bağlı suçlardan veya sosyo-ekonomik suçlardan hüküm giymiş mahpusların tahliyesi derhal değerlendirilmelidir. Şartlı tahliye, denetimli serbestlik ve hapsedenim, elektronik izleme gibi, diğer alternatifleri risklerin azaltılması için acil tedbirler olarak uygulanmalıdır

Devletler acil tahliyelere izin veren planlar uygulamalıdır

COVID-19'a ilişkin tehditler ışığında, yetkililer tutukluların durumunu derhal yeniden değerlendirmeli. Kefalet sistemleri, tutukluluğun aşırı kullanımını önlemek için kaldırılmalıdır.

En fazla risk altındaki kişiler, -özellikle yaşlılar, akıl hastaları ve kronik hastalığı olanlar- COVID-19'un hapisanede yayılmasının vahim sonuçlarını önlemek ve hayati sağlık hizmetlerini meşgul etmemek adına tahliye için derhal değerlendirilmeye alınmalıdır.

Korona virüse ilişkin suçların hapisle cezalandırılması

COVID-19'a karşı alınmış tedbirlere uymayan kişilerin hapse atılacağına dair, özellikle de suça yönelik sert tedbir alan ülkelerde, birçok haber yapıldı.

Rusya'da, Moskova'daki yetkililer listelenmiş enfeksiyon riski barındıran ülkeleri ziyaret ettikten sonra kendini 14 gün izole etmeyen kişilerin beş yıla kadar hapis cezasıyla tehdit etti. **Bahreyn**'de bir dosyada bu sebeplerle üç aylık hapis ve bir miktar para cezasını gerektiriyor. **Singapur**'da ve **Hong Kong**'da yetkilileri yanlış yönlendirmekle ve seyahat sınırlarını delmekle suçlanan kişiler cezalandırılırken **İranlı** yetkililer ise tıbbi malzeme istiflediğine inanılan kişilere soruşturma açmaya öncelik veriyor.

Güney Kore'de karantinayı delen muhtemel korona virüs hastalarını hapis cezasıyla tehdit ediyor. Karantinayı kasten delen muhtemel hastalar için bir yıla kadar hapis ve 10 milyon Won(yaklaşık \$8.000) para cezalarıyla tehdit eden yasal düzenleme Meclis'ten hızlandırılmış usülle geçirildi. **İsrail**'de Uzak Asya'yı ziyaret etmiş kişiler, zorunlu ev karantinasını delerken yakalanırsa yedi yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılıyor. Sağlık bakanlığı böylesi bir karantina yükümlülüğünü ihlal ettiği düşünülen herhangi bir kişinin ihbar edilmesi için bir internet sistemi oluşturdu.²¹ Acil durumlarda jurnalciliğe dönüş azınlıklara ve diğer ötekileştirilmiş gruplara yönelik yüksek istismar tehlikesi barındırır ve genelde sağlık ve güvenlik hizmetlerinin birincil amaçlarını

²⁰ 'Korona Virüsü: İngiltere'deki ve Galler'deki Hapishaneler İçin Acil Durum Planı', a.g.e..

²¹ İsrail'in COVID-19'a karşı tedbirleri için İsrail Sağlık Bakanlığının websitesi erişimi için:

<https://govextra.gov.il/ministry-of-health/corona/corona-virus-en/>.

yerine getirmesini engelleyecek şekilde istismara imkân sağlar.

Devletlerin uyguladığı karantinaların delinmemesi gerektiği tartışmasız olsa da bunun müeyyidesinin her zaman uzun süreli hapis cezası veya bununla tehdit olması da gerekmez. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri'nin de vurguladığı gibi karantina tedbirlerinin iktisadi olarak zaten zar zor geçinen kişiler için vahim sonuçları olabilir: '[böylesi önleyici tedbirler] ücret veya iş kaybıyla sonuçlanabilir ve insanların

geçimleri ve hayatları üzerinde çok çeşitli etkileri olabilir.²²

Karantinanın ve COVID-19'un yayılmasından toplumu korumak için alınan diğer tedbirlerin ihlalini suç haline getirmek, bu fiili gerçekleştiren kişilerin düşük sosyo-ekonomik statüleri sebebiyle cezalandırılmasına sebep olabilir – bir başka deyişle toplumlar, en fakir olanlarını ailelerinin geçimini sağladıkları için cezalandırıyor olacaktır.

Masumiyet karanesi ve cezalandırmanın son çare olması

Acil durumlarda masumiyet karanesi elzemdir. Devletler ihtiyaç sahiplerin desteklemek için, cezai müeyyidelerden önce toplumsal tedbirler almalıdır. Buna ek olarak hapseden son çare olduğu değerlendirilmeli ve her hükümde ilgili olaydaki kişinin emredilmiş önleyici tedbiri ihlal etmesine özgü şartları ve sebepleri değerlendirilmelidir.

Hiçbir devlet jurnalcilik sistemi kurmamalıdır, sadece kolluk güçleri toplumun konulmuş önleyici tedbirlere uyup uymadığını denetlemelidir.

Uluslararası Ceza Reformu Bildiri Notu

PRI ile iletişim için:

Olivia Rope, Siyaset Belirleme ve Uluslararası Savunuculuk Müdürü

+44 20 3119 0982

ORope@penalreform.org

www.penalreform.org

Uluslararası Ceza Reformu (PRI) ceza adaleti sistemlerinin insan haklarını gözetmesi ve zarar vermemesi için küresel çalışan bir sivil toplum örgütüdür. Ceza adaleti sistemlerini ayrımcılık yapmayan ve dezavantajlı kişilerin haklarını koruyan şekilde işlemini sağlamaya çalışıyoruz. Uygulamalı insan hakları programları yürütüyor ve ceza adaletini adil ve etkili kılacak reformları destekliyoruz.

Hollanda'da kayıtlı (kayıt no:20025979) PRI birçok farklı yerdeki ofisleriyle küresel çapta çalışır.

This version is not an official translation of Penal Reform International. It was translated with our permission by Civil Society in the Penal System (CISST).

CISST
CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ

TCPS
TÜRKİYE HAPİSHANE ÇALIŞMALARI MERKEZİ

²² 'Bachelet: Koronavirüs: insan hakları merkezde ve ön planda olmalıdır', 6 March 2020, erişim için:

<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25668&LangID=E>.